

В І Д Г У К

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора,
Заслуженого юриста України Волошина Юрія Олексійовича на
дисертацію Спіфанова Олександра Володимировича «Конституційно-
правові засади охорони культурної спадщини: проблеми теорії та
практики», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних
наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне
право (081 – Право)

Актуальність теми дослідження. Дисертація присвячена комплексному дослідженню конституційно-правових засад охорони культурної спадщини, розроблено пропозиції щодо удосконалення правового механізму охорони об'єктів культурної спадщини національного та місцевого значення, сформульовано новітні методологічні підходи до визначення конституційно-правових засобів охорони культурної спадщини у контексті формування широкого міжгалузевого розуміння до реалізації повноважень органів публічної влади.

Виходячи з подібного розуміння значення культурної спадщини для подальшого розвитку держави і суспільства, слід зазначити, що успішна політична, економічна, соціальна, правова модернізація, що знаходить своє відображення у реалізації масштабної конституційної реформи, є неможливою без належного забезпечення конституційних культурних прав громадян, з комплексу яких випливає конституційний обов'язок держави щодо охорони культурної спадщини.

Актуальність та своєчасність дослідження конституційно-правових засад охорони культурної спадщини обумовлюється, крім іншого, цілою низкою організаційно-правових та функціональних проблем, що викликані недосконалістю чинного законодавства та потребою в удосконаленні окремих інституціональних механізмів здійснення відповідних повноважень

органами державної влади та місцевого самоврядування, а також фактичними чинниками, що безпосередньо впливають на практичний стан реалізації державної політики охорони культурної спадщини.

Таким чином, дисертація О.В. Сніфанова присвячена актуальній, малодослідженій, важливій у сучасних умовах конституційно-правовій теоретичній та практично-прикладній науковій проблемі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дослідження ґрунтується на правильних методологічних вихідних позиціях, в основу яких покладено систему загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, призначених для отримання об'єктивних достовірних результатів.

Методологічна база дослідження поєднує в собі загальнонаукові та спеціальні наукові концепції, теорії і методи. В якості методологічної бази дослідження використовуються такі методи пізнання, як історичний, методи компаративного аналізу, емпіричного узагальнення, моделювання та абстрагування, діалектичний, системний, комплексний та інші (підрозділ 1.1, 1.2, 2.2). Так, для пізнання юридичного змісту поняття «охорона культурної спадщини» використовується діалектичний метод. Історичний метод використовувався під час аналізу закономірностей становлення та розвитку охорони культурної спадщини як конституційно-правового інституту (підрозділ 1.1, 3.1). Системний метод застосовувався при аналізі особливостей функціонування системи органів публічної влади у сфері охорони культурної спадщини (підрозділ 1.2, 2.1, 3.2). Методи моделювання та абстрагування використані в процесі дослідження процесів імплементації міжнародно-правових стандартів охорони культурної спадщини (підрозділ 3.1, 3.2). Широко також використовуються загально-гносеологічні прийоми пізнання – індукції, дедукції, аналізу та синтезу, що дозволило вирішити завдання дослідження онтологічної та практично-праксіологічної парадигми охорони культурної спадщини у сучасних умовах конституційно-правового розвитку.

Комплексність і системність дослідження зазначеної проблематики демонструє структура дисертації О. В. Спіфанова. Вона репрезентує його роботу як широке та багатопланове наукове дослідження.

Об'єкт та предмет дослідження сформульовані вдало.

На нашу думку, усі основні завдання дисертаційного дослідження О. В. Спіфанова знайшли реальне розв'язання на належному науковому рівні. Відповідні висновки у роботі слід визнати достовірними.

Вважаємо, що є усі підстави для позитивної оцінки О. В. Спіфанова як науковця, оскільки він у дисертації наочно демонструє евристичний стиль мислення, здатність робити самостійні висновки, критично оцінювати досягнуте в науці, узагальнювати різні підходи до теоретично складних питань, що розглядаються в дисертації.

Загальний огляд роботи О. В. Спіфанова, виконаної на основі кропіткого опрацювання чисельних джерел, свідчить про наявність власного бачення автором переважної більшості з досліджених проблем, що об'єктивно підвищує аксіологічну та інструментально-прикладну цінність змісту дисертації.

Наукова новизна основних положень та висновків дисертації. Дисертація становить цілісне і професійно оформлене дослідження конституційно-правових засад охорони культурної спадщини в Україні.

Вперше у вітчизняній юридичній науці в дисертації О. В. Спіфанова сформульоване доктринальне розуміння охорони культурної спадщини як основи забезпечення національних інтересів держави, від якої у значній мірі залежить стан задоволення духовних потреб громадян, зміцнення суверенітету країни, збереження територіальної цілісності, становлення консолідованої нації та розвинутого демократичного режиму суспільних відносин; розроблено комплексну міжгалузеву модель удосконалення практичних механізмів охорони культурної спадщини на рівні бюджетного, адміністративного, містобудівного та кримінального законодавства у сучасних умовах конституційної модернізації суспільства; визначено

характерні ознаки міжнародно-правових стандартів охорони культурної спадщини та особливості їх імплементації до національної правової системи, до яких віднесено: забезпечення громадян держави юридичними засобами використання норм міжнародних договорів про охорону культурної спадщини; опосередковування національної імплементації міжнародних договорів усіма видами юридичної діяльності держави; необхідність офіційного опублікування імplementованого міжнародного договору про охорону культурної спадщини є іманентною особливістю національної імплементації цього договору; насиченість міжнародних договорів про охорону культурної спадщини оціночними поняттями, високий рівень абстрактності їх приписів; вплив на практику реалізації норм досліджуваних міжнародних договорів актів міжнародних правозастосувальних органів; наявність міжнародних механізмів, що здійснюють контроль за впровадженням у життя міжнародних зобов'язань, узятих на себе державами згідно договорів про захист культурної спадщини; запропоноване дефінітивне визначення системи державних органів у сфері охорони культурної спадщини, під якою розуміється сукупність загальних і спеціальних державних органів законодавчої та виконавчої влади, до компетенції яких у відповідності до чинного законодавства відносяться правотворчі та/або правозастосовні повноваження щодо охорони культурної спадщини.

В роботі ґрунтовно показано, що на сучасному етапі розбудови демократичної, правової, соціальної держави охорона та збереження матеріальних свідчень минулих історичних епох нині постає поруч з такими глобальними проблемами, як екологічна, енергетична, продовольча, а також є одним із пріоритетних напрямів культурної політики усіх держав світу, оскільки культура є фундаментальною основою суспільного розвитку та впливає на усі основні сфери суспільних відносин, визначаючи, серед іншого, можливість того чи іншого суспільства досягти матеріального та

нематеріального добробуту на відповідному конкретно-історичному етапі його прогресивного розвитку і модернізаційних трансформацій.

Важливим здобутком є також і те, що у представленій дисертації на підставі ґрунтовного аналізу з'ясовано, що система охорони культурної спадщини як категорії цивілізаційного розвитку та об'єкту правових відносин, її визначення та зміст формувалися поступово протягом історії людства, причому постійною тенденцією було та є збільшення статусу об'єктів, що охороняються та об'єктивізація вказаного поняття у правових нормах, а тому для найповнішого розуміння цінності та мети конституційно-правового регулювання культурної спадщини необхідним вбачається проведення ретельного аналізу теоретико-методологічних засад та історичних передумов конституціоналізації культурної сфери життя суспільства взагалі, і, зокрема, питань захисту об'єктів культурної спадщини, важливих для забезпечення існування і збереження інтелектуального, естетичного і морально-етичного потенціалу людства в цілому.

Крім того, цілком справедливо зазначається, що на сучасному етапі українське суспільство знаходиться у стані всебічної модернізації конституційного ладу з метою модернізації правового регулювання суспільних відносин, удосконалення механізмів забезпечення конституційних прав громадян, адаптації національної правової системи до європейської політико-правової моделі соціуму.

З метою підвищення ефективності функціонування системи державних органів охорони культурної спадщини України дисертант пропонує дві можливі моделі її удосконалення: 1) створення окремої вертикальної системи органів державної влади з охорони культурної спадщини у формі Державного агентства з охорони культурної спадщини; 2) формування управління охорони культурної спадщини на рівні місцевих державних адміністрацій (обласних, районних, міських у м. Києві та Севастополі) з безпосереднім підпорядкуванням у відповідності до конституційно-правового механізму функціонування єдиної виконавчої влади управлінню

охорони культурної спадщини Міністерства культури України з одночасним переданням частини повноважень на місцевий рівень у відповідності до основоположних принципів конституційної децентралізації публічної влади при збереженні наявних широких повноважень Міністерства культури та прямого підпорядкування управління охорони культурної спадщини центральному органу виконавчої влади.

Дисертаційне дослідження О. В. Сніфанова має **суттєве теоретичне та практичне значення**, оскільки викладені в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використаними: у науково-дослідній діяльності для наукового опрацювання питань, пов'язаних з конституційно-правовим регулюванням охорони культурної спадщини; у нормопроєктній, правотворчій роботі як теоретико-методологічна основа розробки нормативно-правових актів у сфері охорони культурної спадщини; у правозастосовній діяльності для оптимізації форм, методів і засобів діяльності органів публічної влади у сфері охорони культурної спадщини; у навчальному процесі при підготовці підручників та посібників, викладанні таких навчальних дисциплін, як «Конституційне право України», «Конституційне право зарубіжних країн», «Порівняльне конституційне право», «Сучасні проблеми конституційного права», спеціальних навчальних курсів з правових засад охорони культурної спадщини; у процесі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації співробітників галузі культури, державних службовців, правознавців, при підготовці навчально-методичних матеріалів.

В той же час в дисертації, як це властиво кожній якісній науковій творчій роботі, містяться окремі недоліки, положення, що викликають сумніви, дискусійні питання.

1. Дисертант цілком слушно зазначає, що у сучасних умовах державно-правового розвитку національні культурні цінності, притаманні суспільству, є основою забезпечення національної безпеки держави. У цьому зв'язку, як вбачається, більш докладно має бути розкрито концептуальне питання про

зміст, принципи та основні механізми забезпечення національної безпеки сучасної держави крізь призму її конституційних функцій та завдань.

2. Цікаво було б почути точку зору дисертанта щодо можливостей запозичення світового, зокрема європейського, досвіду для інституціонального реформування системи органів охорони культурної спадщини у контексті європейської інтеграції України та інтенсифікації імплементації універсальних та регіональних стандартів до національної правової системи.

3. На наш погляд, більш докладно слід було проаналізувати конкретні форми та способи впливу правових актів СС на розвиток конституційно-правового і галузевого регулювання охорони культурної спадщини в Україні.

4. Дослідження більше б виграло з позицій наукової якості та повноти, якщо б автор більш докладно дослідив практично-прикладні особливості діяльності органів виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини, визначивши юридичні механізми та реальні можливості їх впливу на формування повітньої парадигми захисту культурних цінностей як одного з найважливіших національних інтересів сучасної правової держави.

5. Як вбачається, більш комплексно має бути проаналізований взаємозв'язок та співвідношення охорони культурної спадщини та державної культурної політики взагалі з точки зору конституційно-правових засад регулювання культурної сфери суспільних відносин.

Висловлені зауваження жодним чином не впливають на загальну позитивну оцінку запропонованого дисертаційного дослідження.

Узагальнюючий висновок: дисертація Спіфанова О. В. «Конституційно-правові засади охорони культурної спадщини: проблеми теорії та практики» є оригінальним дослідженням важливої і дуже складної проблеми, яке відзначається глибиною аналізу, важливістю теоретичних положень і узагальнень, практичних рекомендацій та відповідає вимогам, встановленим у Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого

Постановою КМУ № 567 від 24.07.2013 р., а її автор - Спіфанов Олександр Володимирович, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 конституційне право; муніципальне право (081 Право).

Офіційний опонент

завідувач кафедри міжнародного права

Навчально-наукового інституту міжнародних відносин

Національного авіаційного університету,

доктор юридичних наук, професор,

Заслужений юрист України

Ю. О. Волошин

Підпис Ю. О. Волошина засвідчую:

